

KAJETAN GANTAR: ANTIČNA POETIKA

1. OBSEG IN OZNAKA ANTIČNE POETIKE

- Izraz se pojavi v spisu Aristotelovega dela *O pesniški umetnosti*, pred njim edino Platon označi poetiko kot neko vrsto javnega govorništva. Gre za to, da je v pesništvu pomembna pesem, ki je proizvod pesnjenja in ne pesnjenje samo.
- pojem »poetike« predstavlja Horacijev *Pismo Pizonom* skupaj z Aristotelovim delom > sama tema poetike je takrat pokrivala veliko širše območje kot danes (+gramatika, filologija, metrika, retorika, stilistika...)

2. POETIKA MUZ = poetika božanskega navdiha = inspiracija

- poezija, v katero poseže neka višja sila od zunaj (avtor sam si ni mogel sam razložiti iz lastnih moči, zakaj je poslušalec očaran)
- odvisnost pesnika od božanskih sil, ki se imenujejo Muze (pesniki se obračajo na njih z vprašanji, ker so vir vsevednosti); pesnik torej ne ustvarja iz sebe, temveč samo posreduje to, kar mu narekujejo Muze in druga božanstva = misel o pesnikovi popolni odvisnosti od Muz
- Homer – Ilijada, Odiseja (številna Muze ne omenja)
- Heziod – Teogonija (9 Muz)
- teorija o božanski inspiraciji > idejni utemeljitelj te teorije je **Platon**: *Ion* (loči umetnost – kar je povezano z razumom in pesniško ustvarjanje – kar ni pogojeno z razumom, ampak z božansko usodo)

3. SPOR POETIKA/FILOZOFIJA

- Platon: poleg nastanka in izvora pesništva ga zanimajo tudi vprašanja o moralni in družbeni funkciji poezije; gre za vprašanje resničnosti poezije (odnos med lažjo/resnico = odnos med izmišljajo/ neskritostjo)
- Platon obsoja poezijo kot splošen pojav: *Država* (kritika pesnikov, ki predstavljajo napačne slike resničnosti, rušijo temelje vere...)
- izhodišče Platona je da poezija posnema!!! = MIMESIS > poezija je posnetek posnetka, zato nas oddaljuje od resnice (primer postelje, mizarja in slikarja/poeta); namesto razumske nam v srce polaga poželenje/nagon/strast, pač našo vizijo
- moralna kritika poezije (Ksenofanes iz Kolofona, Heraklit, Solon...)

4. ARISTOTELOVA POETIKA (ZBLIŽANJE POETIKE/FILOZOFIJE)

»Ljub mi je Platon, a ljubša resnica.«

- Platonov učenec; starodavni spor med filozofijo in poezijo je samo namišljen in da je poezija najbližja filozofiji
- v poeziji je pomembna organska povezanost (ne da se umakniti nobenega dela, ne da bi se zrušile calota) in ne kronološka > pomembno je le, da tako filozof kot pesnik hočeta odkriti isto resnico > zato nas pesnikovo posnemanje ne oddaljuje od resnice (Platon), ampak ravno obratno
- primer hiše (hiša brez snovi) obstaja že od vsega začetka, v duši, resničnejša pa postane, ko dobi snov, postane materializirana
- prvina posnemanja je bistveni razpoznavni znak vsake resnične pesniške umetnosti
- ta razprava pusti veliko odprtih vprašanj > POETIKA MED ARISTOTELOM IN HORACIJEM (Teofrast – podeduje Aristotelovo delo, potem Nelej, Apelikon, Andronik z Rodosa > z objavo del se pojavi velik odmev pri rimskih piscih, aleksandrijskih filologih – Kalimah iz Kirene, potem Neoptolem...)

5. HORACIJ: PISMO PIZONOM, O PESNIŠKI UMETNOSTI

- gre za verzificirano pismo ali pesniško poslanico, ki jo je Horacij napisal Pizonu in njegovima sinovoma.

- dva dela: v prvem govori o pesništvu na splošno in o pesniških oblikah, drugi pa o osebnosti pesnika-ustvarjalca
- 1. del: delo mora biti živ organizem, vse se mora skladati, zahteva po jasni razčlenjenosti in urejenosti
- 2. del: kaj je naloga pesnika – koristiti ali razveseljevati ter o nadarjenosti in priučeni umetnosti > vedno harmonično usklajevanje obeh načel, ki so pomembne za dobro umetniško delo
- gre za zadnji antični poskus razlage fenomena poezije; po tem se zgodi **PREMIK OD VSEBINSKIH K OBLIKOVNIM VPRAŠANJEM** > metrični priročniki: Heliodor, Juba, Terencijan, Kvintiljan...)

6. ODMEVI ANTIČNE POETIKE V EVROPI

- največ veljave ima Horacij: 1535-prvi it. prevod, 1545-prvi fr. prevod, vrhunec doseže v obdobju klasicizma in razsvetljenstva, geslo = »*dulce et utile*«
- najvplivnejši glasnik je bil **Nicolas Boileau – Despreaux**, *L'art poetica*; poleg njega še **Charles Batteux**, *Načela književnosti*, dalje: Aleksander Pope, Johann Gottsched, v slovanskih narodih Dmochowski, Miloš Svetić (Jovan Hadžić)
- v obdobju romantike horacijanstvo plahni, razen v Franciji
- najmočnejše sledove pusti Aristotelova *Poetika*: v 16. st.: globlji, intenzivnejši in dolgotrajnejši vpliv
- 1498 > prvi tisk v latinskem prevodu (Georgio Valle), po njenem vzoru so nastajale humanistične in renesančne poetike, vrhunec študij doseže Julij Cezar Scaliger > Italija, vplivi segajo tudi v Španijo, Anglijo, v Franciji vpliva skoraj ni!

7. ODMEVI HORACIJA NA SLOVENSKEM

- Zoisov krog obožuje Horacija in njegova načela > posledično se tako razvijajo tudi Valentin Vodnik, Jernej Kopitar... Dolgo časa Horacijeva *Poetika* dominira kot najvišja poetična avtoriteta na slovenskem tlu
- France Prešeren in Pismo Pizonom ↔ Nova pisarija (Prešeren naj bi pobral marsikatero stvar iz Horacijevega dela); Nova pisarija pa je predvsem obračun z ostanki poetike, ki je slepo prisegala na Horacijeva načela in jih prilagajala svoji ideologiji
- Stanko Vraz in njegovo navdušenje
- Prvi prevod v slov. jezik > 1871, pater Korbinijan Lajh (kvazi prevod), kasneje ga posloveni Anton Sovre

8. ODMEVI ARISTOTELA NA SLOVENSKEM

- sledovi so redki in zabrisani > razen Ivan Macun, 1850, ko razglablja o tragediji in kasneje Valentin Kermavner, 1880, *O pesništvu vobče*; imamo povzetke poglavitnih misli Aristotela
- ostro polemično in odklonilno stališče je zavzel Janko Pajk konec 19. st.
- deloma lahko opazimo načela poetike pri Levstiku in Stritarju, Mahničju
- globlje se slovenska scena poglubi v Aristotela v 2/2 20. st (J. Kos, Vladimir Kralj in njegova publicistika, slovenski prevod: Kajetan Gantar, Dušan Pirjevec, Taras Kermauner...)

9. TRIJE KLJUČNI ELEMENTI POETIKE:

1. **INSPIRACIJA**
2. **MIMEZIS**
3. **KATARZA**